

2. Доступ к методическим материалам становится принципиально иным: электронные учебники можно читать с экрана или распечатывать их фрагменты, при этом выполнять практические работы, исходя из реальных данных (виртуальные учебники).

В новых условиях студент получает больше возможностей приобретения необходимых знаний, а преподаватель – из знатока истины в последней инстанции превращается скорее в помощника, лоцмана в лабиринте информационных ресурсов. При этом появляется больше возможности для истинно творческого общения студента и преподавателя.

Для профессиональных требований современного бухгалтера совершенно немислим только теоретический подход к решению поставленных задач. Использование компьютерных технологий во многом помогает и облегчает работу квалифицированного бухгалтера. Здесь на помощь приходит программа «Парус-Предприятие» и прочие.

В заключении, хотелось бы еще раз подчеркнуть тот факт, что развитие информационно-коммуникационных технологий является одним из наиважнейших факторов экономического роста в информационном обществе. Поэтому характеристики состояния и динамики в этой сфере, сегодня выступают в качестве центральных индикаторов конкурентоспособности и развития страны. Наше будущее в руках передовых информационно-коммуникационных технологий.

Литература:

1. Ивахненко С. Классификация программного обеспечения учета и контроля //Бухгалтерский учет и аудит. - 2006. - №7. – С.55-65.
2. Івашенко А.П. Організація і методика обробки облікової інформації в умовах функціонування інформаційної технології //Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – Вип. 16. – Львів, 2004. – С.300-304.
3. Косієва В.М. Актуальні проблеми сьогодення //Економіка України. – 2007. - №5. – С.89-94.
4. Кузнецов Э.А., Ненно И.М. Менеджмент-образование в Украине: системный подход. – Одесса: «Наука и техника», 2005. – 168 с.
5. Мельник Л.Г. Экономика информации и информационные системы предприятия / Л.Г.Мельник, С.Н.Ильяшенко, В.А.Касьяненко: Учеб.пособ. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2004. – 400 с.
6. Якутова М. Фактори розвитку інформаційних систем та технологій //Економіка України. – 2007. - № 2. – С. 27-38.
7. <http://orion-studio.com.ua/web.php/analitik.html>

Трескунов О.Б.

УДК 658.1

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Актуальність проблеми. Останнім часом багато уваги приділяється пошуку методів аналізу виробничо-господарської діяльності, прогнозуванню, оцінці надійності прийнятих рішень. Для оцінювання стану стійкості та безпеки промислового підприємства на фінансовому рівні розроблено досить багато різних методик, що виявляють сильні й слабкі його сторони, зовнішні погрози. Вирішення цих задач викликає необхідність у розробці саме методу, що здатний дати більш точний висновок про безпеку, стійкість і перспективи підприємства або галузі, де відбувається структурне реформування.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Серед науковців, що досліджують проблеми оцінювання фінансової безпеки підприємства, найбільш відомими є праці Абалкіна Л., Александрова І., Ареф'євої О., Бендікова М., Барановського О., Гейця В., Горячевої К., Євдокімова Ф., Єрмошенка М., Забродського В., Капустіна Н., Козаченка О., Кузенка Т., Підлужної Н., Половяна О., Покропивного С., Савицької Г., Сенчагова В. та ін. У світовій практиці найбільш поширеною для використання є п'ятифакторна модель Е. Альтмана, в основу якої покладено оцінку фінансової стійкості підприємства за показниками прибутку, виручки від реалізації, обороту до активів підприємства та співвідношення власного капіталу до позикового. Використовується також модель фінансової стійкості, що запропонована Ж. Депаляном, згідно даних про оборот запасів, поточну ліквідність, рентабельність та ефективність. Для оцінки можливості банкрутства є модель Спрингера, в основу якої покладено інформацію про відношення до активів робочого капіталу, прибутку, сплати податків, відсотків та обсягів виручки; відношення прибутку до короткострокової заборгованості. У практиці зарубіжних країн є універсальна шестифакторна модель оцінки банкрутства, яка враховує відношення максимальних грошових потоків, прибутку та обороту основного капіталу до валюти балансу; прибутку, виробничих запасів до виручки від реалізації. Проте в

цілому проблема оцінювання фінансової безпеки підприємств є невирішеною, тому що питання методів оцінки фінансової безпеки підприємства залишаються дискусійними – серед науковців та практиків не існує одностайної думки на цю проблему.

Метою статті є аналіз існуючих методів оцінки фінансової безпеки підприємства, визначення та встановлення напрямів їх удосконалення, пропонування методу оцінки фінансової безпеки промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання визначених методик на вітчизняних підприємствах ускладнено нестабільними фінансово-економічними умовами економіки, що трансформується, та відсутністю серед визначених показників аналогів, які використовуються на вітчизняних підприємствах. Пристосованою для використання в умовах вітчизняної економіки є п'ятифакторна модель вірогідності банкрутства У. Бівера, яка визначає порогові значення та межі показників рентабельності активів, коефіцієнта поточної ліквідності, коефіцієнта покриття активів чистим оборотним капіталом, коефіцієнта Бівера та фінансового левереджу. Для прогнозування вірогідності банкрутства у нестабільних зовнішніх умовах є рейтинговий метод Г.Савицької [1].

Згідно [2] на сьогоднішній день відомі такі підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства:

1. Індикаторний (порівняння фактичних значень показників фінансової безпеки з пороговими значеннями індикаторів її рівня). Цей підхід слід визнати виправданим. У той же час використання цього підходу залежить в основному від визначення порогових значень, які є плинними в залежності від стану зовнішнього середовища, на яке підприємство майже не може впливати, а тільки пристосовуватися.
2. Ресурсно-функціональний - а) оцінка стану фінансової безпеки на основі оцінки рівня використання фінансових ресурсів по спеціальних критеріях - власні фінансові ресурси і позикові фінансові ресурси; б) оцінка рівня виконання функцій - забезпечення високої фінансової ефективності діяльності підприємства, його фінансової стійкості і незалежності. Такий підхід є дуже широким, оскільки, поперше, у цьому разі процес забезпечення фінансової безпеки отожднюється фактично з усією діяльністю підприємства і, по-друге, зводиться лише до оцінки використання ресурсів на підприємстві.
3. На основі використання критерію «мінімум сукупного збитку, який наноситься безпеці». Цей критерій дуже складно розраховувати з-за відсутності необхідних для цього бухгалтерських і статистичних даних. Потрібно введення додаткового обліку. Тоді такий показник можна розраховувати лише експертним шляхом, який має свої межі точності.
4. Виходячи з достатності оборотних коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності. Цей підхід дуже вузький, оскільки охоплює далеко не усі сфери. Використовується для оперативних цілей визначення рівня фінансової безпеки.

На думку значної кількості науковців, оцінка фінансової безпеки підприємства не може зводитись до простого аналізу його фінансового стану. Оцінка її рівня потребує особливих підходів у будь-якій сфері. Більшість дослідників проблем фінансової безпеки підприємства вважає, що визначення стану та загроз фінансовій безпеці підприємства потребує застосування індикаторного методу оцінки рівня фінансової безпеки - використання критичних порогових значень фінансових показників. Під пороговими значеннями фінансових показників розуміються їх гранично допустимі величини, перевищення яких призводить до формування негативних тенденцій у фінансовій системі підприємства, викликає виникнення та розвиток загроз його фінансовій безпеці, спричиняє диспропорції в господарчій діяльності підприємства та призводить до порушення його розвитку в цілому [3,4]. М. Єрмошенко, К. Горячева та А. Ашуев, оцінюючи існуючі підходи оцінки рівня фінансової безпеки, зазначають, що за умови індикаторного підходу „найвищий рівень фінансової безпеки підприємств досягається за умови, що вся сукупність індикаторів знаходиться в межах порогових значень, а порогове значення кожного з індикаторів досягається не в збиток з іншим”[5]. Всі фахівці вказують на зв'язок фінансової безпеки підприємства з його забезпеченістю фінансовими ресурсами (фінансовою забезпеченістю діяльності підприємства). К. Горячева до системи фінансових показників відносить обсяг власного та оборотного капіталу підприємства; обсяг кредитів та позик, інвестицій та прямого фінансування з бюджету [6]. С. Покропивний вважає за необхідне оцінювати фінансовий стан підприємства за показниками його прибутковості, оборотності капіталу, фінансової стійкості й здатності розраховуватися з борговими зобов'язаннями [7]. Значне коло дослідників економічної безпеки підприємства до показників, які характеризують фінансову безпеку, відносять показники ліквідності та фінансової стійкості; обсяг кредиторської та дебіторської заборгованості. Враховуючи зв'язок фінансової безпеки з фінансовою стійкістю підприємства, С. Ілляшенко пропонує її стан визначати показниками ліквідності, рівнем кредиторської та дебіторської заборгованості підприємства [1]. І. Олексів та Н. Подольчак пропонують оцінювати фінансовий стан підприємства на основі показників фінансового ризику, а саме: коефіцієнтів поточної ліквідності, абсолютної ліквідності, маневреності власних коштів, співвідношення залучених і власних коштів [8]. В Методичних рекомендаціях з аналізу і оцінки фінансового стану підприємства позитивним є момент встановлення по деяким з коефіцієнтів нормативних значень [1].

Проблема оцінки фінансової безпеки підприємства полягає в тому, що не всі фактори, що впливають на показники, детерміновані й мають кількісні вимірники. До того ж, іноді отримати достовірну інформацію досить проблематично. До основних проблем також слід віднести: недостовірність даних

бухгалтерських звітів, що в свою чергу пов'язано з недосконалістю вітчизняної системи стандартів бухгалтерського обліку та низьким професіональним рівнем спеціалістів з бухгалтерського обліку; ретроспективний характер оцінки, оскільки вона будується за даними «минулої» звітності та носить статичний характер; суб'єктивізм думок експертів при визначенні вагомості фінансових коефіцієнтів. Вирішення першої проблеми передбачає державне втручання для законодавчого вдосконалення національних стандартів бухгалтерського обліку. Враховуючи складності з отриманням інформації, що обумовлено комерційною тайною, а також розрахунком критичних порогових значень показників, чимале розповсюдження при оцінюванні фінансової безпеки на практиці отримав метод експертних оцінок. При його застосуванні можливо, з одного боку, встановити важливість кожної складової фінансової (або економічної) безпеки підприємства у формуванні її загального рівня на підставі вагових коефіцієнтів. З другого боку, на підставі експертних оцінок допустимим є інтегральне оцінювання загального рівня фінансової безпеки підприємства. Разом з невизначеністю офіційно затверджених порогових значень фінансових показників певні труднощі в оцінюванні фінансової безпеки підприємств становить й невизначеність переліку індикаторів фінансової безпеки [1].

Одна із самих складних проблем оцінки фінансової безпеки - це оцінка сукупного інтегрального показника при заданій області його зміни з урахуванням прогнозування. Для надання інтегральній оцінці більш динамічного характеру необхідна побудова моделі, яка дозволить визначити інтегральну оцінку фінансового стану підприємства в майбутньому. На думку автора [9], стан фінансової безпеки підприємства, можна оцінити за допомогою системи показників. До них відносяться:

1. Фінансові коефіцієнти.
2. Стан дебіторської й кредиторської заборгованості.
3. Темпи зростання прибутку, реалізації продукції, активів.

Для інтегральної оцінки досягнення стратегічних фінансових цілей корпорації необхідні показники моніторингу, що характеризують фінансову стратегію в єдності із загальною стратегією досягнення головної мети бізнесу компанії. Для фінансового моніторингу запропонована система показників вартості корпорації, до яких відносяться:

1. Внутрішня вартість власного капіталу корпорації.
2. Ринкова капіталізація корпорації.
3. Темпи приросту внутрішньої вартості й ринкової капіталізації корпорації.
4. Порівняння внутрішньої вартості й ринкової капіталізації корпорації.
5. Порівняння темпів росту ринкової капіталізації корпорації й фондового індексу.

Зростання вказаних показників вартості корпорації буде свідчити про збільшення фінансової безпеки підприємства. Важливе порівняння показників внутрішньої вартості власного капіталу корпорації і її ринкової капіталізації. Значна різниця між цими показниками свідчить про недооцінку або переоцінку акцій компанії. У першому випадку це може привести до того, що компанія стане привабливою для поглинання, або такий стан викликаний неефективною роботою менеджерів, через що корпорація не може бути забезпечена достатніми інвестиційними ресурсами. У другому випадку переоцінка акцій може приховувати фінансові труднощі компанії, що є погрозою для фінансової безпеки й може привести до банкрутства підприємства [9]. Однією із цілей моніторингу фінансової безпеки підприємства є діагностика його стану по системі показників, що враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даного підприємства й які мають для останнього важливе стратегічне значення.

Виходячи з того, що, на думку багатьох фахівців, основою фінансовою безпеки підприємства є його фінансова стійкість, існує певна можливість оцінки фінансової безпеки підприємства з використанням показників фінансової стійкості [1]. Аналізуючи існуючі підходи до оцінки рівня фінансової стійкості та фінансової безпеки підприємства, таку оцінку рівня доцільно здійснювати по кожній функціональній складовій фінансової безпеки, а потім експертним шляхом визначати інтегральний показник. Щоб більш повно, з урахуванням впливу навколишнього середовища, оцінити ступінь фінансової безпеки підприємства пропонується використати з урахуванням впливів навколишнього середовища й ринкових механізмів модель, що має наступний вигляд:

$$R=A1*X1+A2*X2+A3*X3+A4*X4+A5*X5+A6*X6+A7*X7>0, \text{ де}$$

R - рейтингове число;

X1 - Коефіцієнт покриття (Оборотні кошти / короткострокові зобов'язання);

X2 - Рентабельність активів (Чистий прибуток / валюта балансу);

X3 - Рентабельність власного капіталу (Чистий прибуток / власний капітал);

X4 - Коефіцієнт капіталізації підприємства (Відношення ринкової вартості власного капіталу до балансової вартості позикових засобів);

X5 - Показник загальної платоспроможності (Відношення ринкової вартості активів до всіх зобов'язань підприємства);

X6 - Коефіцієнт менеджменту (Відношення виторгу від реалізації до величини поточних зобов'язань підприємства);

X7 - Коефіцієнт Бівера. ((Чистий прибуток + Амортизація) / (Довгострокові + короткострокові зобов'язання)).

A1, A2, A3, A4, A5, A6, A7 - Індекси значимості кожного фактора моделі.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Коефіцієнти є показниками господарської діяльності підприємства й ступені його фінансової безпеки та стійкості й чисельно виражають ризик несприятливого розвитку фінансової ситуації на підприємстві. Зміст введення індексів значимості складається в досягненні подвійної мети. З одного боку, ранжувати коефіцієнти по ступеню їхньої важливості для фінансової безпеки та стійкості підприємства. З іншого, математично обмежити область зміни R для забезпечення можливості порівняння рейтингового числа одного підприємства з рейтинговим числом іншого. Істотно, що підприємства в рамках однієї галузі несуть схожі ризики, піддаючись типовому впливу навколишнього середовища бізнесу. Застосування ж моделі до підприємств різних сфер бізнесу неправомірно, тому що фактично будуть порівнюватися нетипові ризики. Рейтингове число R являє собою числове вираження реакції підприємства на вплив навколишнього середовища. Величина R дозволяє оцінювати ступінь фінансового ризику підприємства при роботі в умовах апріорно ворожого навколишнього середовища бізнесу. При розрахунку R за кілька послідовних періодів можна отримати динаміку зміни фінансової безпеки та стійкості, що дозволяє аналізувати вплив навколишнього середовища й тенденції динаміки фінансової безпеки підприємства. Відповідно до запропонованої моделі для розрахування рейтингового числа застосовано коефіцієнт капіталізації підприємства. Цей коефіцієнт дозволяє в умовах, коли вартість капіталу підприємства по балансу занижена, точно оцінити ризик банкрутства підприємства. Для оцінки якості менеджменту й ступеня фінансової безпеки та стійкості підприємства застосовано метод розрахунку коефіцієнта менеджменту як відношення виторгу від реалізації до поточних зобов'язань підприємства. Підставою для саме такого розрахунку коефіцієнта є система оподаткування прибутку. В умовах українського навколишнього середовища бізнесу підприємство прагне до зниження бухгалтерського прибутку всіма доступними способами. Тому стандартний розрахунок коефіцієнта менеджменту не дозволяє реально приймати рішення, що стосуються фінансової безпеки підприємства. При застосуванні запропонованого порядку розрахунку коефіцієнт буде відбивати, наскільки ефективно використовує підприємство джерела одержання прибутку, наскільки воно протистоїть шкідливим впливам навколишнього середовища. Слід зазначити, що коефіцієнти значимості для використання даної математичної моделі мають розраховуватися окремо для кожного сектору галузі [10].

Висновки

1. Запропонований підхід до оцінки фінансової безпеки промислового підприємства являє собою систему індикаторів, на основі якої доцільно робити оцінку динаміки його розвитку. Дослідження питання про показники й методи оцінки фінансової безпеки підприємств промисловості вимагає попередньої конкретизації складу погроз, які можуть порушити або реально порушують безпеку цієї системи. Варто прагнути до того, щоб система індикаторів не була громіздкою. Обмеження числа показників не тільки підвищує наочність результатів, але й дає можливість прийти до однозначних висновків щодо економічної (фінансової) безпеки підприємств й підвищує оперативність оцінки ситуації при її аналізі. Необхідно, щоб показники-індикатори, які використовуються, враховували специфіку підприємств певної промисловості. Система індикаторів має відповідати складу й важливості основних погроз фінансової безпеки підприємств, які виявлені при аналізі ситуації.
2. Запропоновані показники фінансової безпеки являють собою систему індикаторів, оскільки вони взаємозалежні між собою, бо охоплюють основні сфери діяльності промислових підприємств. Названі показники можуть бути побудовані як для окремого підприємства, так і для галузі в цілому, тобто для різних рівнів ієрархії, що також підкреслює їх належність до певної системи.
3. Одна із самих складних проблем оцінки фінансової безпеки - це оцінка стійкості сукупного інтегрального показника при заданій області його зміни з урахуванням прогнозування. Позитивна або негативна спрямованість процесів, що протікають в підприємстві, відбивається в темпах росту або зниження відповідних показників і характеризує динаміку різних аспектів його фінансової безпеки.

Література

1. Загорельська Т.Ю. Науково-методичні основи метрології фінансової безпеки підприємства // Економічний простір. – 2008. - №20/1.
2. Єрмошенко М.М., Єрохін С.А., Стороженко О.А., Плужников І.О., Горячева К.С. Фінансовий менеджмент: Курс лекцій / Національна академія управління. — К.: НАУ, 2004. — 506 с.
3. Александров И.А., Орлова Е.А., Половян А.В. Оценка финансовой безопасности предприятия // Материалы Международной научно-практической конференции „Проблемы обеспечения экономической безопасностью”. –Донецк: РИА ДонНТУ, 2001. - С.86-88.
4. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. - №2.

5. Єрмошенко М.М., Горячева К.С., Ашуев А.М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: Препринт наукової доповіді /За ред. М.М.Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2005. – 78 с.
6. Горячева К. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. – 2003. - №8. – С.65-67.
7. Экономика предприятия: Учебник / Под общ. ред. С.Ф. Покропивного. К.: КНЭУ, 2003. – 608 с.
8. Олексів І.Б., Подольчак Н.Ю. Методи багатовимірної аналізу в оцінюванні фінансових ризиків підприємства // Фінанси України. – 2005. - №1. – С. 96-105.
9. Папехин Р.С. Взаимосвязь финансовой безопасности, стабильности, гибкости и равновесия корпорации [Текст] / Р.С. Папехин // Основные направления повышения эффективности экономики, управления и качества подготовки специалистов. Сб. ст. III Междунар. науч.-практич. конф. - Пенза, 2005. – 0,25 п.л.
10. Вишняков Я.Д., Колосов А.В., Шемякин В.Л. Оценка и анализ финансовых рисков предприятия в условиях враждебной окружающей среды бизнеса // Менеджмент в России и за рубежом. - 2000. - №3.

Тюряев В.Н.

УДК: 33

МИРОВОЙ КРИЗИС И УКРАИНА

Введение. Тревожные новости с мировых финансовых и фондовых рынков, сообщения о банкротстве гигантских банков США, Европы и Азии, разорение многих промышленных предприятий и целых отраслей стали для граждан Украины столь же обычными явлениями, как драки в Верховной Раде и рейдерские шабаши в регионах. Сегодня мы уже привыкли, что в Украине, как и в Америке, Европе и во всем мире, кризисный цунами нарастает, грозя катастрофическими последствиями. Мировой кризис 2008 г. начался в США - цитадели глобализированного капитализма - крушением в первую очередь крупнейших ипотечных банков. Ипотека - атрибут реальной экономики, определяющая черта потребительского общества. К концу 2007 г. ипотечный долг в США превысил 13 триллионов долл. И был равен национальному ВВП. В Великобритании ипотечный долг составил 3 триллиона долл.

Украина, как поначалу казалось, должна была бы сравнительно легко пережить пришедший к ней мировой кризис. Ее экономика в меньшей мере, чем у большинства европейских стран, интегрирована в глобальное пространство. И это могло пойти ей на пользу. Украина же не только «полноценно» и ускоренно вошла в кризисную ситуацию, но и стала чемпионом по глубине кризисной деградации. Это обстоятельство не только признано, но и неоднократно оглашено. Вначале зафиксировано ООН. Затем оглашено в Гааге на совместном симпозиуме Всемирного банка, МВФ и нескольких рейтинговых агентств. Эксперт Вольфганг де Тол, освещавший итоги симпозиума, не удержался даже от экспромта. «Украина, — сказал он, — как корабль без капитана, без команды, барахтается в открытом море в отчаянный шторм. И даже некому крикнуть СОС, настолько все обессили». Нобелевский лауреат американец Пол Кругман сравнил ситуацию в Украине с десятилетней давности ситуацией в Индонезии: «там все разворовали, и был дефолт». Наконец, совсем недавно рейтинговые агентства Фитч, Мэрил Линч и другие оценили Украину как «претендента» на первое место по опасности дефолта, в том числе из-за масштабного кредитного риска. На втором месте у них Аргентина, на третьем — Филиппины, на четвертом — Таиланд и т.д.

Содержание статьи. Главными причинами углубления экономического кризиса в Украине являются: 1) В течение длительного периода после прихода к власти режима В. Ющенко в стране усиленно форсировалась политика на повышение денежных доходов населения, не учитывавшая показателей роста производительности труда. В 2007 г. по сравнению с 2000 г. номинальные доходы населения выросли в 4,8 раза, а производство товаров народного потребления - в 2 раза. Такая т. н. экономическая политика, особенно в последний год, спровоцировала рост инфляции, который может составить свыше 30%. 2) Кризисная ситуация осложняется тем, что повышение цен на продукцию монополистов промышленности (олигархов), в сельском хозяйстве и сфере услуг не пресекается государством. 3) Серьезным фактором экономического кризиса в Украине является опасное нарастание отрицательного сальдо внешней торговли, которое до конца года превысит 20 млрд. долл. В 2004 г. оно было положительным и составляло 5 млрд. долл. Сейчас же произошел отказ государства от защиты внутреннего рынка и поддержки отечественного производителя. В Украину начали завозиться товары промышленности, тогда как собственная промышленная продукция не находит сбыта. 4) Ускорению притока импорта способствовал также потребительский бум на основе кредитования за счет зарубежных займов банков, экспансии иностранных спекулятивных капиталов. Все это привело к опасному нарастанию долгов, увеличению отрицательного сальдо внешней торговли, подавлению отечественных товаропроизводителей. 5) В экономику Украины бесконтрольно хлынули иностранные займы. Только в 2008 г. сумма корпоративного долга (частных